

Andrei Tudor Moldovan

**Fiul Omului în
Sfintele Evanghelii**

*O contribuție la dezvoltarea
Hristologiei nou testamentare*

Andrei Tudor Moldovan

Fiul Omului în Sfintele Evanghelii

*O contribuție la dezvoltarea
Hristologiei nou testamentare*

Editura MEGA
Cluj-Napoca
2018

*Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte ANDREI,
Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului,
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

Referent științific:
Prof. univ. dr. Stelian TOFANĂ

Redactor:
Iulia Pop

Corectori:
Diana Moțoc și Marcela Hada

© Andrei Tudor Moldovan (Ierom. Iosif), 2018

MOLDOVAN ANDREI TUDOR

Fiul Omului în Sfintele Evanghelii : o contribuție la dezvoltarea hristologiei nou-testamentare
/ Andrei Tudor Moldovan. - Cluj-Napoca: Mega, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-543-995-5

2

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

Părinților mei, Avram și Mariana

Cuprins

PREFAȚĂ.....	11
ABREVIERI.....	15
PRELIMINARIL.....	18
1. Obiectivul cercetării.....	19
2. Argumentul tezei.....	25
3. Metodologia și scopul lucrării.....	26
I. DIMENSIUNEA TEOLOGICĂ VECHITESTAMENTARĂ A TERMENULUI...29	
I.1. Dualitatea sensului teologic al termenului.....	35
I.1.a. Mesia – Rege.....	39
I.1.b. Mesia – Slujitorul și Robul lui Dumnezeu.....	46
I.2. <i>Bar-Enoș</i> și <i>Bar-Nasha</i> – o viziune profetică.....	50
I.2.a. Relația dintre Enoș și Fiul Omului-Mesia (1 Enoș 37–71).....	54
I.2.a.1. Reprezentarea divină.....	55
I.2.a.2. Reprezentarea mesianică.....	60
I.2.b. Perspectiva mesianică dezvoltată în viziunea profeților Daniel și Iezechiel (Dan 7, 13; Iez 1; 3; 37).....	80
I.3. Israel și „Fiul Omului”.....	96
I.3.a. Așteptările mesianice.....	101
I.3.b. Viziunea apocaliptică.....	104
II. Ὁ ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ – O PERSPECTIVĂ AMBIGUĂ A EVANGHELIȘTILOR?.....	108
II.1. „Fiul Omului” – titlul pe care Iisus și-L atribuie.....	112
II.1.a. Cine a crezut Iisus că este Fiul Omului? (Mc 14,61–62).....	116
II.1.b. Om și Logos – conștientizare și consimțământ.....	122
II.1.c. Termenul „Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου” și însușirea lui de către Apostoli (Mc 8.27–30; Mt 16,13–16).....	127
II.2. „Fiul Omului” în Evangheliile sinoptice.....	129

II.2.a. „Kenoza” și „mesianitate” în înțelesul lui Iisus și al evangheliștilor.....	135
II.2.b. Paradoxul slujirii Fiului Omului.....	141
II.2.c. „Fiul Omului” în calitate de judecător – o perspectivă eshatologică (Mt 13,36–43; 25,31–46).....	143
II.2.d. Iisus privit ca Mesia și Fiul lui Dumnezeu.....	149
II.3. „Fiul Omului” în Evanghelia a IV-a.....	154
II.3.a. Misterul înțelesului noțiunii (In 1,14).....	156
II.3.b. „Fiul Omului” preexistent – Paradoxul ioaneic al înălțării Fiului Omului.....	160
II.3.c. Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, în ipostază dumnezeiască (In 5,19–47).....	169
II.3.d. Autoritatea Tatălui și autoritatea „Fiului Omului” – complementare?.....	173
II.3.e. „Fiului Omului” – Judecător. Raportul cu sinopticii.....	178
II.4. Raportul dintre Ioan și sinoptici reflectat în înțelegerea semnificației teologice a titlului „Fiul Omului”.....	183
III. „FIUL OMULUI” – O CONTRIBUȚIE LA ÎNȚELEGEREA HRISTOLOGIEI NOUTESTAMENTARE.....	190
III.1. Kenoza naturii omenеști.....	193
III.1.a. Fiul Omului între disprețuire și suferință (Is 53; Mc 8,31).....	197
III.1.b. Slujire, răscumpărare și jertfă.....	200
III.2. „Măreția eshatologică”.....	204
III.2.a. Judecătorul și Paracletul (In 14,23–26).....	210
III.2.b. Fiul Omului și Împărăția lui Dumnezeu.....	215
III.2.c. Recunoașterea Fiului Omului.....	219
III.3. Dumnezeirea Fiului Omului.....	226
III.3.a. Plinătatea lui Dumnezeu în om și sfințirea omului.....	230
III.3.b. „Cel ce S-a înălțat și S-a pogorât” – o perspectivă a Evangheliei a patra.....	236
III.4. „Fiul Omului” – o perspectivă teologică paulină.....	242
III.4.a. Fiul Omului, între Evanghelii și Epistole.....	243
III.4.b. Fiul Omului în Eshatologia „paulină” (2 Tes. 1, 6–10).....	245
III.4.c. Împlinirea și răscumpărarea în Hristos (Rom 1,3; 3,22–24).....	246
IV. DEZVOLTĂRI TEOLOGICE ÎN JURUL CONCEPTULUI DE „FIUL OMULUI”.....	248
IV.1. Disputa dintre Biserică și Sinagogă sau conflictul dintre două concepte mesianice.....	251
IV.1.a. Iisus și Templul iudaic.....	255
IV.1.b. Mesia om și Mesia Dumnezeu Întrupat.....	260
IV.2. „Fiul Omului” sau dezbaterea unei situații sociologice particulare.....	269
IV.2.a. Nevoia jertfei personale și universale a Fiului.....	271

IV.2.b. Omul și Fiul Omului.....	274
IV.3. Teologizarea realității liturgice cu privire la prezența și lucrarea Fiului Omului.....	277
IV.3.a. Legământul și motivul euharistic.....	278
IV.3.b. Aducerea aminte a Jertfei, privită ca o realitate și transfigurare.....	288
CONCLUZII.....	292
BIBLIOGRAFIE.....	297

Prefață

Lucrarea *Fiul Omului în Sfintele Evanghelii. O contribuție la dezvoltarea hristologiei noutestamentare* a constituit, inițial, proiectul tezei de doctorat a Părintelui Moldovan Andrei Tudor (Ierom. Iosif), susținută în anul 2016, la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai, sub îndrumarea Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, titularul Catedrei de studiul Noului Testament a facultății mai sus amintită.

Analizând lucrarea de față, fac câteva remarci cu privire la semnificația și importanța subiectului cărții, care, cu siguranță, îl va ajuta pe cititorul „neteolog” să descifreze mai bine meandrele abordării respectivei teme.

În ultimul timp, în literatura de specialitate, titlul „Fiului Omului”, singurul pe care Iisus și L-a împrumutat, a căpătat diferite interpretări, mai mult sau mai puțin apropiate de semnificația sa originală.

Așadar, întrebarea dacă, și în ce sens, Iisus Însuși S-a desemnat pe Sine „Fiul Omului” este una dintre problemele cele mai discutate și mai contestată printre bibliștii noutestamentari. Harald Lietzmann, spre exemplu, a fost unul dintre primii bibliști care a susținut că Iisus nu S-a considerat niciodată pe Sine a fi „Fiul Omului”.¹

Dar, întrucât titlul „Fiului Omului” a fost ales și folosit de către Iisus în mod deliberat când Se adresa mulțimii, sau Ucenicilor, ori chiar contestatarilor Săi, este esențial să se cunoască ce a însemnat acest titlu nu numai pentru Iisus Însuși, ci și pentru ascultătorii Săi.

Abordarea temei de față este mai mult decât modestă în literatura românească. Ea este analizată la nivelul unor studii, dar nu într-o lucrare de anvergură, ca cea a unei teze de doctorat sau a unei monografii dezvoltate.²

Așadar, lucrarea de față se arată a fi una necesară în ceea ce înseamnă analiza semnificației teologice a titulaturii „Fiul Omului”, autorul propunându-și o gamă extinsă de referiri în analiza exegetico-teologică a termenului: sensul

¹ Vezi, LIETZMANN Harald, *Der Menschenson. Ein Beitrag zur neutestamentlichen Theologie*, Freiburg i.B. und Leipzig, 1896, 34 urm.

² A se vedea o menționare a acestei literaturi în subcapitolul „Obiectivul cercetării” (19–25).

mesianic al termenului în Vechiul Testament, posibilitatea înțelegerii termenului de către Apostoli din perspectiva misterului kenotic și eshatologic al sensului noțiunii, dat de către Iisus Însuși etc.

Lucrarea conține 4 capitole mari, precedate de un capitol de „Preliminarii”, în care autorul prezintă metoda de lucru, relevanța temei pentru literatura de specialitate, punând un accent important pe stadiul actual internațional de cercetare a temei, cu precădere în literatura biblică românească, ceea ce constituie un aport special la familiarizarea cititorului sau a specialistului cu problematica subiectului care urmează a fi tratat.

În Capitolul 1, „Antecedentele teologice vechi-testamentare ale termenului”, autorul analizează, cu precădere, terminologia și imagistica din cartea profetului Daniel 7, pe care o leagă de suferințele Fiului Omului, aplicate Persoanei lui Iisus. Combinând, apoi, titulatura „Fiul Omului” (Bar Enoș și Bar-Nașa) cu titlul „Ebed Yahve”, autorul a deschis, astfel, calea spre noi și provocatoare abordări pe același subiect.

Analiza așteptărilor iudaice și a viziunii apocaliptice despre Fiul Omului constituie o încheiere firească a primului capitol, și aceasta pentru că Mesia și activitatea Sa istorică nu sunt prezentate în Vechiul Testament ca fiind două concepte separate de istoria poporului lui Israel deoarece „istoria, instituțiile și profețiile acestuia sunt asociate Lui” (p. 101).

Capitolul 2, „Ο υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου – o perspectivă ambiguă a Evangheliștilor?”, tratează, într-un prim subcapitol, problema directei referiri a lui Iisus la înțelegerea acestui titlu atunci când Și l-a atribuit. În același cadru tematic, autorul face apel și la modul în care Apostolii și-au însușit acest titlu în portretizarea lui Iisus.

Paradoxul slujirii Fiului Omului în viziunea Evangheliștilor sinoptici este bine accentuat de către autor în tratarea, în special, a celor două slujiri ale lui Iisus în calitatea Sa de Mesia: cea kenotică și cea de slavă, culminând cu ultima manifestare a lui Iisus, ca Fiu al Omului, în calitate de Judecător în actul final al Parusiei Sale (a se vedea pp. 141–154).

Un subcapitol aparte, și bine încadrat în structura tematică a lucrării, este cel dedicat prezenței titulaturii „Fiul Omului” în Evanghelia a IV-a: misterul noțiunii, paradoxul ioaneic al înălțării Fiului Omului; autoritatea Tatălui și autoritatea Fiului Omului într-un înțeles complementar (pp. 154–183).

Așadar, în ceea ce privește relația dintre Evangheliile sinoptice și Evanghelia după Ioan se evidențiază ideea – este de părere autorul – că folosirea termenului „Fiul Omului” în primele trei Evanghelii este „una dintre marile enigme ale teologiei Noului Testament” (p. 294), reflectată în poziția mai multor critici biblici. Iisus ca „Fiu al Omului” trăiește o viață umană umilă

(cf. Mt 8,20; Lc 9,58), va suferi și va muri (Mc 8,31), dar se va întoarce întru slavă (cf. Mc 13,26).

Acestea sunt cadrele celor mai caracteristice utilizări ale termenului la Evangheliștii Sinoptici. Evanghelistul Ioan, însă, are câteva paralele la scopul eshatologic al lucrării „Fiului Omului” (In 5,27), aproximativ șase pasaje referindu-se, cu precădere, la pătimiri (In 3,14; 6,53; 8,28; 12,23.34; 13,31). Moartea este, astfel, trăsătura principală a doctrinei ioaneice cu privire la înțelesul noțiunii „Fiul Omului”.

Dar, în același timp, pentru Evanghelistul Ioan, moartea lui Iisus înseamnă, în mod cu totul paradoxal, și preamărirea Lui (cf. In 3,14). În acest sens, teologia ioaneică marchează în mod obișnuit experiența prezentă a mântuirii printr-o formă a unei „eshatologii împlinite”. Cu toate acestea, Evanghelia a patra păstrează, totuși, anumite trăsături ale unei eshatologii apocaliptice, în referirea sa la slujirea prezentă, dar mai ales finală a „Fiului Omului” (a se vedea In 12,25 și 12,48).

Prin urmare, o punere în paralel a semnificației noțiunii „Fiul Omului”, la Sinoptici, cu cea prezentă în Evanghelia după Ioan, reflectată în exegeza contemporană, încheie logic capitolul doi al lucrării.

Capitolul 3, „Fiul Omului – o contribuție la înțelegerea hristologiei nou-testamentare” (pp. 190–248.) și Cap. 4, „Dezvoltări teologice în jurul conceptului de Fiul Omului” (pp. 248–292), analizează subiectul dintr-o perspectivă teologică. Astfel, este accentuată kenoza naturii omenești implicată în semnificația titlului hristologic „Fiul Omului”, dar și „măreția eshatologică” a misiunii „Fiului Omului”, cu referire directă la Dumnezeuirea sa.

Cât privește exegeza textelor, ea este bună calitate, autorul folosind cele mai bune comentarii moderne, alternând reflecțiile acestora cu cele patristice pe care autorul le-a exploatat cu mult discernământ științific.

Concluziile se concentrează asupra sublinierii noutății temei, dar și a contribuției personale a autorului la dezvoltarea subiectului și a perspectivei viitoare legată de noi abordări în acest sens. Sublinierea, de asemenea, a contribuției temei „Fiul Omului” la conturarea unei hristologii a Noului Testament este remarcabilă.

Bibliografia folosită de către Părintele Iosif conține lucrări de referință în domeniul temei tratate, dovedind o bună orientare a acestuia în literatura de specialitate.

Așadar, ca o apreciere generală a lucrării, se poate afirma faptul că modul de abordare a temei, cunoașterea și citarea unora din cele mai bune și mai noi lucrări din literatura de specialitate, de altfel, de referință, stilul argumentativ de analiză al subiectului, sublinierea dimensiunii spirituale pentru lumea

contemporană a mesajului temei etc., fac din lucrarea Părintelui Moldovan Andei Tudor (Ierom. Iosif) una semnificativă pentru spațiul biblic românesc nou testamentar.

Cluj-Napoca,
20 Iulie 2018
la Sărbătoarea Sf. Ilie Tesviteanul

Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană